

AİLE HEKİMLİĞİ VE COVID-19

Erkut ETÇİOĞLU¹
Abdülkadir AYDIN²

GİRİŞ

Aile hekimliği; sağlık sisteminin giriş kapısı olup birinci basamak sağlık hizmetleri sunumunun temelini oluşturur. Ayrım yapmaksızın tüm bireylerin sağlık sorunlarıyla ilgilenen; tanı, tedavi ve koruyucu sağlık hizmetlerini birlikte sunan, sağlık sisteminin ilk temas noktasıdır[1].

Aile hekimliğini diğer branşlardan ayıran temel özelliklerinden biri farklılaşmamış hastalıklarla karşılaşma oranının yüksek olmasıdır. COVID-19 semptom yelpazesinin çok geniş olması, bu semptomların birçok hastalıkta görülebilmesi ve benzer semptomları olan bireylerin sıklıkla sağlık hizmeti alımında birinci basamak sağlık tesislerini tercih etmeleri; aile hekimlerinin COVID-19 vakaları ile karşılaşma olasılığını arttırmaktadır[2].

Birinci basamak sağlık tesislerinde verilen rutin sağlık hizmetlerinin pandemi döneminde de aksamadan devam etmesi büyük önem arz etmektedir. Teşhis ve tedavi hizmetlerinin yanında

özellikle koruyucu sağlık hizmetlerinin devamlılığı sağlanmalıdır. Aile hekimlerinin eğitim ve donanımı, toplum temelli hastalıkların yaklaşık yüzde doksanı ile ilgilenebilmelerini sağlar. Bu nedenle, birinci basamak sağlık hizmeti sağlayıcıları olarak aile hekimleri, pandeminin hafifletilmesine yardımcı olabilir ve hastanelerde gereksiz yükün ortaya çıkmasını önleyebilirler[3].

Pandemi döneminde aile hekimleri, birinci basamak hekimleri olarak önemli rol ve sorumluluklar üstlenirler. Bu bölümde; aile hekimliğinin COVID-19 pandemisindeki rolünden, bu dönemdeki aile sağlığı merkezlerinin işleyişinden ve birinci basamak sağlık hizmetlerinin sunumundan bahsedilecektir.

Aile Sağlığı Merkezine Hasta Kabulü

Pandemi döneminde sağlık tesislerine hasta kabulünde kontrolün sağlanabilmesi oldukça önemlidir. Özellikle aile sağlığı merkezlerinde tanı ve tedavi hizmetlerinin yanında koruyucu sağlık hizmetlerinin de sunuluyor olması; sağlık-

¹ Uzman Doktor, Osmaneli Mustafa Selahattin Çetintaş Devlet Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, erkutetcioglu@gmail.com

² Uzman Doktor, Sakarya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, drabkaay@gmail.com

05.05.2020: Yurtdışından ülkemizde gelen, iller arası geçiş yapan ve evde izole olması gereken kişilerin, yurt dışı veya il giriş tarihinden itibaren 14 gün süreyle izlemlerinin aile hekimleri tarafından yapılması uygulamaya konuldu.

03.06.2020: İlköğretim 1. ve 8. sınıfta okullarda uygulanan okul çağı aşılama hizmetlerinin Aile Hekimliği Birimleri tarafından sunulması kararı alındı.

18.06.2020: Normalleşmeye geçiş süreci kapsamında COVID-19 pandemisinin hafifleme sürecinde aile sağlığı merkezlerinde alınacak önlemler belirlendi.

24.09.2020: Filyasyon çalışmaları kapsamında özellikli grupların izlemlerine yönelik çalışmalar yürüten aile hekimi ve aile sağlığı çalışanlarına ilave ödeme yapılması kararlaştırıldı.

11.11.2020: COVID-19 vakalarının daha önce 14 gün olan karantina ve izlem süreleri 10 güne düşürüldü.

07.12.2020: COVID-19 pozitif kişilerle yakın temaslıların daha önce 14 gün olan karantina ve izlem süresi 10 güne düşürüldü.

Sonuç

COVID-19 pandemisi tüm dünyada sağlık sistemlerinin temellerini ve sürdürülebilirliğini sınavan zor bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde sağlık alt yapısı yeterli olan ülkelerde sağlık hizmetleri aksamadan yürütülebilmektedir. Ülkemiz de bu sınavı en iyi şekilde vermektedir. Bunun ana etmenlerinden biri de iyi işleyen bir aile hekimliği sistemimizin olmasıdır.

Aile Sağlığı Merkezleri; sağlık hizmetleri ağının en geniş kısmını oluşturmakta ve bireylerin sağlık hizmetlerine hızlı ve kolay erişebilmesini sağlamaktadır. Pandemi dönemi; aile hekimliğinin yaygın hizmet ağına sahip olması nedeniyle sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliğinde büyük rol üstlendiğini bir kez daha göstermiştir. Aile hekimlerinin pandemi ile mücadeledeki rolü; yalnızca hasta ve temaslı takibinin yapılması olarak

görülmemelidir. Bunların yanında; ikinci ve üçüncü basamak sağlık tesislerinde aksayan hizmetlerin yerinin doldurulması ile sağlık hizmetlerinin pandemi şartlarında maksimum sürdürülebilirliğini sağlaması, sürece büyük katkı sağlamıştır ve sağlamaya devam etmektedir.

Günümüz itibarıyla aile hekimlerine pandemi ile mücadelede daha büyük görevler düşmektedir. Onay almış aşuların toplum geneline hızla yapılabilmesi yine aile hekimleri üzerinden mümkündür. Aşılamaların başlamasıyla birlikte aile hekimlerinin pandemi döneminde üstlendiği rollere bir yenisi daha eklenecek ve bu sürecin de başarıyla yönetildiği görülecektir.

Akılda kalması gerekenler

- Aile hekimliği sağlık sisteminin giriş kapısıdır.
- Aile hekimleri pandemi gibi küresel sağlık tehdidi dönemlerinde aktif rol üstlenmelidirler.
- Aile hekimleri pandemi dönemlerinde oluşturulan küresel ve/veya ulusal sağlık kurullarında temsil edilmelidirler.
- Aile hekimleri pandemi döneminde rutin sağlık hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanabilmesinde anahtar role sahiptir.
- Bugünün izlem ve taramaları, yarına bırakılmamalıdır.

KAYNAKÇA

1. Sincan S. Birinci Basamakta Koronavirüs Pandemi-sinde Kişisel Koruyucu Donanım Kullanımı. *Türkiye Klinikleri COVID-19*. 2020;1: 15–19.
2. WONCA (2020). Donald Li on the Coronavirus: First in, last out. 11 Ocak 2021 tarihinde <https://www.globalfamilydoctor.com/News/DonaldLiontheCoronavirus.aspx> adresinden ulaşılmıştır.
3. Rawaf S, Allen LN, Stigler FL, Kringos D, Quezada Yamamoto H, van Weel C, et al. Lessons on the COVID-19 pandemic, for and by primary care professionals worldwide. *Eur J Gen Pract*. 2020;26: 129–133.
4. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020) Ayaktan başvuran hastalar için olası COVID-19 vaka sorgulama kılavuzu. (29 Aralık 2020 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/37810/0/covid19-vakasorgulama-kilavuzu-a41.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

5. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). COVID-19 Pandemisinde Sağlık Kurumlarında Çalışma Rehberi ve Enfeksiyon Kontrol Önlemleri. (4 Ocak 2021 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39606/0/covid-19saglikkurumlarindacalismarehberiveenfeksiyonkontrolonlemleripdf.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
6. Samancı VM. Birinci basamak sağlık hizmetleri ve pandemi süreci. *Konuralp Tıp Dergisi*. 2020. pp. 390–392.
7. TAHUD (2020). Aile Sağlığı Merkezlerinde Covid-19 yönetimi (29 Aralık 2020 tarihinde <https://www.tahud.org.tr/news/view/asm-de-covid-19-y%C3%B6netimi-%28tahud-01-nisan-2020-%29> adresinden ulaşılmıştır).
8. Greenhalgh T, Koh GCH, Car J. Covid-19: a remote assessment in primary care. *BMJ*. 2020;368.
9. T.C. Sağlık Bakanlığı (2018) Bebek, çocuk, ergen izlem protokolleri. (12 Ocak 2021 tarihinde https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cocuk_ergen_db/dokumanlar/yayinlar/Kitaplar/Bebek_Cocuk_Ergen_Izlem_Protokolleri_2018.pdf adresinden ulaşılmıştır).
10. APA (2020). Guidance on Providing Pediatric Ambulatory Services via Telehealth During COVID-19. (12 Ocak 2021 tarihinde <https://services.aap.org/en/pages/2019-novel-corona-virus-covid-19-infections2/guidance-on-providing-pediatric-ambulatory-services-via-telehealth-during-covid-19/> adresinden ulaşılmıştır).
11. CDC (2020). Information for pediatric healthcare providers. (30 Aralık 2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/pediatric-hcp.html> adresinden ulaşılmıştır).
12. RCGP (2021). COVID-19 Workload prioritisation unified guidance. (12 Ocak 2021 tarihinde https://www.rcgp.org.uk/-/media/Files/Policy/A-Z-policy/2020/covid19/RCGP-guidance/RCGP_BMA-COVID_workload_prioritisation_5112020.ashx?la=en adresinden ulaşılmıştır).
13. WHO (2020). Guidance on routine immunization services during COVID-19 pandemic in the WHO European Region. (13 Ocak 2021 tarihinde <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/334123/WHO-EURO-2020-1059-40805-55114-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden ulaşılmıştır).
14. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). COVID-19 pandemisi ve bağışıklama hizmetleri. (12 Ocak 2020 tarihinde http://www.corumeo.org/resim/2018/9FC_doc00377820200415084559.pdf adresinden ulaşılmıştır).
15. T.C. Sağlık Bakanlığı (2014). Doğum öncesi bakım yönetim rehberi. (12 Ocak 2020 tarihinde <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/dogumobakim.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
16. Öztürk GZ, Aksu SB. COVID-19 pandemisinde bebek aşı-izlem ve gebe Takibi. *Türkiye Klinikleri COVID-19*. 2020;1: 49–55.
17. T.C. Resmi Gazete (2013). Aile hekimliği uygulama yönetmeliği. (4 Ocak 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=17051&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden ulaşılmıştır).
18. Tekpınar H, Özen M, Aşık Z. Aile Hekimliği polikliniğine başvuran hastaların kanser taramalarına ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*. 2018;22: 28–36.
19. Yavuz E. Pandemi sırasında kronik hastalık takibi. *Türkiye Klinikleri COVID-19*. 2020;1: 56–63.
20. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). COVID-19 Rehberi (11 Ocak 2021 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66301/covid-19-rehberi.html> adresinden ulaşılmıştır).
21. Usta O. COVID-19 pandemisinde ev izolasyonu ve temaslı takibi. *Türkiye Klinikleri COVID-19*. 2020;1: 25–29.
22. Gökseven Y, Acar H, Öztürk GZ, Arıca SÇ. (2020). Aile Hekimliğinde COVID-19. Seçil Günher Arıca, Güzin Zeren Öztürk (Eds.) Aile Hekimliği Sık Görülen Hastalıklar Reçeteleme Rehberi (225-239). İstanbul: Ema Tıp Kitabevi
23. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Elektif İşlemlerin Erteleilmesi ve Diğer Alınacak Tedbirler. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü 17.03.2020 tarih 14500235-403.99/ sayılı yazısı.
24. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Yurtdışından Gelmesi veya Temaslı Olması Sebebiyle Evde İzlemi Önerilen Kişiler. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 18.03.2020 tarih 13588366-149 sayılı yazısı.
25. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Evde İzolasyon Tedbiri Uygulananların Sağlık Raporu İşlemleri. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 25.03.2020 tarih 99858683-045.01 sayılı yazısı.
26. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Triyaj. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 06.04.2020 tarih 13588366-149 sayılı yazısı.
27. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). İkametten ayrılma kısıtlaması/yasaklanması olan vatandaşlarımızın sağlık hizmeti ihtiyacı. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 08.04.2020 tarih 99858683-045.01 sayılı yazısı.
28. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Hastaneye yatış gerekmediği düşünülen kesin COVID-19 vakalarının evde izlemi. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 09.04.2020 tarih 44773052-149 sayılı yazısı.
29. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Evde İzolasyon ve İzlem. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 05.05.2020 tarih 44773052-149 sayılı yazısı.
30. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Okul Açılıma Çalışmalarının Aile Hekimlerinde Uygulanması. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 03.06.2020 tarih 131.10.01/ sayılı yazısı.

31. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). COVID-19 Pandemisinin Hafifleme Sürecinde Aile Sağlığı Merkezlerinde Alınacak Önlemler. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 18.06.2020 tarih 13588366-149 sayılı yazısı.
32. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Aile Hekimliğinde İlave Ödeme. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 24.09.2020 tarih 99858683-045.01 sayılı yazısı.
33. T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). Vaka ve Temaslı İzlem. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü 11.11.2020 tarih 13588366-149 sayılı yazısı.